

[Formanden]

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

- 4) *Første behandling af lovforslag nr. L 172: Forslag til lov om friuniversiteter.*
Af Lysholm Christensen (KRF) m.fl.
(Fremsat 14/1 92).

Lovforslaget sattes til forhandling.

*Forhandling***Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):**

Jeg kan på regeringens vegne svare ret kort på det lovforslag, som hr. Lysholm Christensen på Kristeligt Folkepartis vegne her har fremsat.

Det er efter vores mening et udmærket og spændende initiativ. Det er en overvejelse, der bør gøres. Når vi har mulighed for private og frie løsninger på andre områder, hvorfor så ikke også på universitetsområdet?

Jeg synes, det er rigtigt, at der mangler en hjemmel i lovgivningen til at oprette private, højere uddannelsesinstitutioner. Blot skal man huske, at hvis de skal have lov at kalde sig f.eks. universiteter, skal vi have garanti for, at de sikrer deres studerende præcis den samme faglige kompetence som de andre institutioner. For ellers vil vi nedbryde respekten for danske eksaminer, og det tror jeg bestemt ikke er forslagsstillernes hensigt.

Vi skal altså passe på kvaliteten. Vi skal selvfølgelig også passe på, at vi ikke får for stor spredning af universitetsuddannelserne og af forskningen. Vi har jo med møjle og besvær i dette Folketing fået vedtaget visse koncentrationer af såvel læreruddannelsen som andet; og vi ved, at de forskere, der rådgiver os, næsten som et omkvæd siger: I øvrigt burde der være færre og stærkere forskningsmiljøer i Danmark.

Derfor er det bestemt ikke et formål i sig selv at få spredt forskningen og uddannelserne. Men med alle de argumenter, jeg fremførte under et tidligere punkt på dagsordenen, ville det

være mærkeligt, om jeg her afviste tanken, og det gør jeg heller ikke. For også når det gælder dette, er historien ikke gået i stå.

For at nævne et nogenlunde seriøst eksempel: Det er jo ikke ukendt, at der er mennesker her i landet, der arbejder med at skabe en dansk MBA-uddannelse. Jeg ved ikke, om det bliver til noget. Jeg skal ikke udtale mig om det. Der er ret stor uenighed om, hvorvidt det i virkeligheden er bedre at sende danskerne til udlandet, eller hvordan det nærmere skal udformes. Men det kunne da vel være, at der i de kommende år var initiativer, som burde have lov at få en chance.

Derfor, hvis man skulle give et råd, skulle man muligvis sige, at det eneste, vi måske ikke skal have, det er noget, der hedder friuniversiteter. Men man kan godt have videregående undervisning på frie institutioner. Jeg tror også, det er det, der menes fra forslagsstillernes side.

Jeg vil med disse ord anbefale, at lovforslaget indgår i en bredere sammenhæng. Her tænker jeg naturligvis på de igangværende bestræbelser på at få ændret styrelsesloven. Der er ingen grund til at vedtage flere love, hvis ideerne kan samles i én lov. Og de bestemmelser, der her foreslås, har meget tilfælles med en del af det styrelseslovforslag, som Undervisningsministeriet længe har arbejdet med. Derfor vil jeg kort sagt foreslå, at disse tanker indgår i vort arbejde med en ny styrelseslov, og jeg vil gerne i den forbindelse henvise til, at man i slutningen af regeringens redegørelse om et åbent marked for de videregående uddannelser udtrykkeligt nævner det perspektiv, at også nogle af de offentlige institutioner kunne have fordel af at blive selvejende, altså blive private, at eje deres egne bygninger, at få formue og derved rygstød og styrke til at føre en selvstændig forskningspolitik, tage initiativ, løbe en risiko osv. Så på den måde har regeringen også selv været inde på disse tanker. Vi har blot taget udgangspunkt i de eksisterende institutioner, mens Kristeligt Folkeparti her tager udgangspunkt i nyskabte institutioner.

Jeg kan altså tilsige lovforslaget en konstruktiv og velvillig behandling i forbindelse med de aktuelle styrelseslovovervejelser.

Frank Jensen (S):

Det var fristende at tage Kristeligt Folkepar-

[Frank Jensen]

ti på ordet og stemme Kristeligt Folkepartis lovforslag om fri oprettelse af universiteter i Danmark igennem. Så kunne alle, der gerne ville have en videregående uddannelse, bare sørge for, at der blev oprettet en institution, der ville optage dem.

Men det siger sig selv, at det ville være galimatias at drive vores universitetspolitik så langt ud, for det at oprette frie universiteter og stemme Kristeligt Folkepartis lovforslag igenem her i Folketinget giver jo ikke undervisningsministeren flere penge. Og det er penge, der er afgørende for, om vi får flere studiepladser, og om vi også kan få den kvalitet ind i uddannelserne, som vi gerne vil.

Så man kan sige, at det lovforslag, som Kristeligt Folkeparti har lagt til behandling i folketingsalen i dag, reelt ikke ville løse vores adgangsbeskrænkingsproblem, tværtimod.

Det vil bare sætte flere institutioner til at dele de alt for få penge, der i forvejen er til forskning og til videregående uddannelse.

Det er sjældent – meget sjældent – jeg er enig med Jyllands-Postens lederskribent, men her den 10. januar i det nye år oplevede jeg for en gangs skyld at være enig med Jyllands-Postens lederskribent, som skrev, at det forslag, Kristeligt Folkeparti her har fremsat, er at drive frihedsidealet for langt. Vi er enige om, at vi har en god tradition i Danmark for frie skoler, og at vi skal bevare den, men også at tale om frie, private universiteter er at drive frihedsidealet for langt.

Vi skal i de kommende år sørge for, at vore eksisterende universiteter og højere læreanstalter får de nødvendige ressourcetilførsler, så de kan højne kvaliteten af deres forskning, så vi kommer op på internationalt niveau. Og vi skal også sørge for, at vi i de kommende år får etableret det tilstrækkelige antal uddannelsespladser, så vi ikke oplever, at vi skal afvise i tusindvis af unge, som ønsker at få en nødvendig uddannelse for at klare sig i det danske samfund. Det er den egentlige opgave for os som politikere, det er den egentlige uddannelsespolitiske udfordring her i 1990'erne.

Man kunne også vælge at se Kristeligt Folkepartis forslag som en dyb kritik af de seneste års centralisme i universitetspolitikken, hvor der er gjort alt for at centralisere beslutninger i Frederiksholms Kanal i Undervisningsministeriet, flytte pengene ude fra institutionernes

budgetter ind til puljeopbygning i ministeriet osv. Og hvis det er sådan, det er tænkt, er der tilslutning til, at vi får gjort op med centralismen, med at holde institutionerne i et jerngreb i ministeriet, og til at føre beslutningerne tilbage til de ansvarlige på institutionerne, til deres ledelse, til deres medarbejdere, til de studerende, sådan at vi undgår, at politikere og centrale embedsmænd skal gå og planlægge ned i detaljen for den enkelte institution.

I Socialdemokratiet har vi netop opfordret undervisningsministeren til, at vi får en styrelseslovsreform, der sørger for, at vi får ført beslutningerne tilbage til de ansvarliggjorte på institutionerne, så de bliver i stand til at lave en langsigtet planlægning.

Det er vores opgave, og derfor hilser vi det velkomment, hvis undervisningsministerens ord her i dag skal tages som udtryk for, at ministeren nu ønsker at få en egentlig aftale, et egentligt forlig, om en reform af vores styrelseslov for de højere læreanstalter. Det ser vi frem til, og vi håber, at undervisningsministeren nu vil trække i arbejdstøjet.

Med dette vil jeg sige til Kristeligt Folkeparti, at vi altså ikke kan fremme det foreliggende forslag. Vi ønsker en reform af styrelsesloven, men vi kan ikke fremme et forslag om, at der skal oprettes private universiteter i Danmark.

Eva Møller (KF):

Vi kan i Det Konservative Folkeparti meget vel følge både tankegangen og logikken i det foreliggende forslag fra Kristeligt Folkeparti om frie universiteter, og det kan vi set i lyset af den tradition, vi har her i Danmark for frie skoler og dermed for frit uddannelsesvalg. Regeringen var da også i sin redegørelse om et åbent marked for de videregående uddannelser inde på tanken om, at eksisterende institutter kunne blive selvejende. Derfor er tanken om selvejende eller frie institutter og universiteter ikke fremmed for os i Det Konservative Folkeparti.

På den anden side, hvis vi skal have en nyskabelse af denne art, er det klart, at der er mange ting, der skal belyses. Jeg vil her blot pege på to, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt vi i et så forholdsvis lille land som Danmark, hvis vi spreder de højere læreanstalter ud på endnu flere institutter end de øjeblikkelige – og vi har jo netop med den begrundelse i en række til-

[Eva Møller]

fælde undladt at oprette statslige institutioner – har forskere og undervisningspotentiale nok til, at vi fortsat kan nå de højeste videnskabelige niveauer. Det er det, der altid har været vores mål, og som vi ønsker for at kunne konkurrere med udlandet.

Det andet forhold, jeg vil pege på, selv om jeg godt kan se, at Kristeligt Folkeparti har tænkt på det og måske også har løst det, sådan som jeg ønsker det, i den formulering, man har i § 8, er spørgsmålet om eksamener og de niveauer, man når. Jeg vil her pege på, at eleverne på de frie gymnasier, de private gymnasier, jo skal op til præcis den samme eksamen, som man skal op til, hvis man har valgt at gå på et offentligt gymnasium. Derfor er der ikke noget problem med anerkendelsen af uddannelse – eksamenerne – siden hen.

Det, der for mig er problemet her, er, om de eksamener, man aflægger ved et frit universitet, vil have samme niveau og vil være sammenlignelige, altså om vi kan have meritoverførsel til det eksisterende system. Det er imidlertid spørgsmål, som jeg foreslår at vi ser på under udvalgsarbejdet.

Med disse ord skal jeg sige, at Det Konservative Folkeparti naturligvis er indstillet på at gå ind i et positivt udvalgsarbejde, men på den anden side – i lyset af den debat om regelsanering, man havde under et tidligere lovforslag i dag, hvor alle mente, at det var klogt at regelsanere, altså have så få regler som muligt – vil jeg ligesom undervisningsministeren og den socialdemokratiske ordfører ønske, at vi kunne se dette forslag som en del af det forslag, der kommer til en ny styrelseslov. Det tror jeg ville være gavnligt for os alle sammen.

Hanne Severinsen (V):

I Venstre ser vi naturligvis positivt på, at der bliver større frihedsgrader, og det gælder naturligvis også i universitetsverdenen. Det at få større frihedsgrader inden for de videregående uddannelser er jo noget, som i høj grad hænger sammen med den styrelseslov, som vi desværre ikke har kunnet få ændret i mange år, men som vi har et stort håb om at kunne komme i gang med forhandlingerne om her til foråret. Derfor vil jeg ligesom undervisningsministeren opfordre Kristeligt Folkeparti til at lade dette forslag indgå i de forhandlinger, vi skal have om den nye styrelseslov.

Det er kun udmærket, at man fører debat om nyskabelser som f.eks. frie universiteter, men det, vi jo nok må se i øjnene, er, at vi i Danmark har rigeligt med universiteter. I virkeligheden har vi måske nok det problem, at vi, fordi vi på et tidspunkt lavede en voldsom ekspansion og altså nu har svært ved at gå den anden vej, fordi der jo er folkevalgte overalt, som vogter over deres egne områder – og det skal de også – har haft en diskussion om, hvordan vi alligevel kan få styrket forskningsmiljøerne ved eksempelvis at samle områder, hvor man er specielt stærk, på ét universitet. I den sammenhæng er det selvfølgelig nok lidt problematisk, hvis man bare uden videre kan oprette et universitet. Så jeg går ud fra, at det heller ikke er helt på samme måde, man har tænkt sig det fra Kristeligt Folkepartis side.

Vi skal altså værne om de forskningsmiljøer, vi har, og vi skal sørge for, at der bliver kvalitet i forskningen, men vi skal også sørge for, at der bliver større frihedsgrader, når det gælder hele dette område. Vi har en god tradition for frie skoler i Danmark, men man kan nok ikke helt parallelisere fra folkeskole og gymnasium over til de videregående uddannelser.

Derfor vil jeg opfordre Kristeligt Folkeparti til at betragte det her sagte som positive meldinger om intentionerne med hensyn til større frihedsgrader, men at vi skal se det i en sammenhæng, nemlig den sammenhæng, der bliver i forbindelse med, at vi forhåbentlig nu kommer i gang med forhandlingerne om en ny styrelseslov.

Rahbæk Møller (SF):

Ja, frihed er godt, og frie skoler er gode. Vi hører til dem, der er varme tilhængere af, at vi har friskolerne. Og vi er da også umiddelbart tillokket af at have friuniversiteter med den pluralisme, det giver. Jeg er bare nødt til at spørge, hvad det betyder. Det er jo ikke forbudt i Danmark at oprette universiteter på privat basis; mig bekendt blev Århus Universitet netop startet på den måde. Senere har man etableret Sydjysk Universitetscenter, som blev startet på ikkestatslig basis i hvert fald. Det har godt nok ikke fået godkendelse fra statens side og ikke fået lov til og penge til at uddanne kandidater. Sagen i det er netop, at forslaget går ud på, at enhver, der kan leve op til et fastsat kvalitetsniveau, skal kunne få penge fra staten til at uddanne kandidater og give dem graden.

[Rahbæk Møller]

Det er jo et ganske vidtgående forslag. Hvis det vedtages, har vi for det første øjeblikkelig et sjette universitet, for Sydjysk Universitetscenter vil selvfølgelig dagen efter, at en sådan lov er vedtaget, begynde at optage kandidater. Der vil givetvis opstå andre foretagender – tænk bare på alle de mange velbegavede unge mennesker, der gerne vil studere psykologi! Der er da et voldsomt marked for folk, der gerne vil oprette en psykologskole for statens penge. Det vil komme. Og jeg formoder, at det ud fra almindelig fairness også bliver sådan, at de eksisterende institutioner vil udvide rimelig vilkårligt, som de nu ønsker, og som de kan få studerende til. Med andre ord vil gennemførelsen af dette forslag betyde, at vi med ét slag ophæver adgangsbeholdningen totalt. Jeg må indrømme, at det også er et af de perspektiver, der lokker os, men det har altså nogle konsekvenser.

Jeg vil lige føje til, at jeg også forudser, at en af konsekvenserne af forslaget – det er måske begrundelsen for forslaget – er, at Menighedsfakultetet i Århus bliver et egentligt teologisk fakultet, så vi får konkurrence om de teologistuderende, og det gør efter min mening ikke spor.

Endelig vil jeg føje til, som ministeren også gjorde det, at forslaget jo er en bombe under alle planerne om at samle forskningen i færre og større institutioner.

Hvad er så vores samlede stilling? Ja, hvis vi har forstået forslaget rigtigt, hvis det virkelig er en total frihed for alle, der kan leve op til nogle kvalitetskrav, til at optage studenter – med andre ord en total ophævelse af adgangsbeholdningen – og hvis Kristeligt Folkeparti kan give en løsning på de rent praktiske problemer, som en sådan øjeblikkelig ophævelse af enhver form for adgangsbeholdning vil betyde, herunder ikke mindst de økonomiske, så er vi for.

Dernæst vil jeg lige knytte et par bemærkninger til det, der både af ministeren og visse ordførere er sagt om styrelsesloven. Jeg kan ikke umiddelbart se sammenhængen, men den er bragt ind, og derfor er det naturligt at tage spørgsmålet op. Sagen er jo, at det nu snart er to år siden, at ministeren pådrog sig en forpligtelse til at styrke institutionernes ledelse, og da vi nu nærmer os denne 2-års-dag og det er bragt ind i debatten, kunne jeg godt tænke mig at spørge ministeren, hvornår han agter at gøre

dette. Der tales om de løbende forhandlinger. Mig bekendt er der intet sket siden oktober, så det kan godt være, de løber, men de løber altså ikke ret stærkt. Derfor vil jeg henstille til ministeren at tage sig sammen til at få fremsat et forslag, som repræsenterer flertallets holdning her i salen, og som giver den modernisering af styrelsesloven, som alle erkender er nødvendig.

Køpke Christensen (FP):

Modsat Socialdemokratiets ordfører er jeg normalt meget enig med Jyllands-Postens leder, men her var der altså et punkt, hvor jeg – nok ikke overraskende – ikke var enig med Jyllands-Postens leder. Jeg mener ikke, at frihedsidealene kan gå for langt. Jeg forstår ikke rigtig den sprogbrug. Er der en grænse for, hvor frit det kan være på et sådant område?

Venstre og De Konservative havde mange rosende ord over for forslaget, men så kommer der et men, og det ender med, at de alligevel ikke kan acceptere forslaget. Fremskridtspartiet ser positivt på forslagens indhold og kan kun bakke Kristeligt Folkeparti op med hensyn til de frihedsideal, der ligger i forslaget.

Vi mener også, at undervisningen absolut er et område, hvor der findes en betydelig frihed, men Fremskridtspartiet mener ganske klart, at frihedsidealene langt fra er kommet nok til udtryk igennem lovgivningen. Derfor har vi da også fra partiets side ønsket at få en så liberal model som muligt på skoleområdet. Det kan naturligvis også overføres til det, vi taler om her, nemlig universiteterne, og derfor er vi kun positive over for Kristeligt Folkepartis ideer.

Som tidligere nævnt mener vi principielt, at der skal afsættes et beløb, der følger den enkelte elev, og om det drejer sig om folkeskole eller universiteter, er sådan set underordnet. Vi kan godt give Venstres ordfører ret i, at vi har for mange universiteter. Men dermed ikke være sagt, at vi skal stoppe disse frihedsideal. Hvorfor ikke give frie tøjler på dette område? De bedste universiteter og de, der får flest elever, overlever ved at gå ind for det princip, der hedder, at pengene følger eleverne.

Vi er som sagt ret positive, men må da erkende, at når vi gennemfører et sådant forslag, ønsker vi også den adgangsbeholdning, at man har en samlet kvote for hele landet, og at der ikke skal ske en eksplosion i udgifterne, som

[Køpke Christensen]

hr. Frank Jensen var inde på. Det er vi naturligvis ikke tilhængere af.

Men ved en fast kvote skulle der som sagt ikke være noget til hinder for det her foreslåede, hvis vi gennemfører de idealer, der også ligger i Fremskridtspartiets grundfilosofi på dette område. Fremskridtspartiet vil naturligvis arbejde positivt under udvalgsbehandlingen, og vi støtter forslaget.

Bente Juncker (CD):

Det har været interessant at følge regeringspartierne taler om frihed og frihed og frihed. Jeg bliver nødt til at gøre fru Hanne Severinsen opmærksom på, at hver gang vi laver noget med frihed, koster det også nogle penge; ellers skal der en meget skrap styring til.

Jeg kan huske, da vi på socialområdet gennemførte den frihed, at de ældre skulle have lov til selv at disponere over deres penge, når de var på plejehjem. Hvad konstaterede vi efter 2 års forløb? At det kostede endnu flere penge.

Dette forslag om friuniversiteter kan jo lyde meget besnærende. Men vil det ikke betyde, at der skyder små universiteter op rundt omkring med en eller anden guru som formand måske, og at nogle organisationer står bag?

Hr. Lysholm Christensen siger til Jyllands-Posten, at der skal være sponsorer ud over de 75 pct., som staten naturligvis skal betale – sponsorer som Greenpeace og Naturfredningsforeningen. Så kan man lave et miljøuniversitet. Ja tak! Hvilke krav stiller de pågældende organisationer så for at komme i bestyrelse, og hvad ved jeg?

Hvad har hr. Lysholm Christensen tænkt sig man skal gøre med forskningen, som flere ordførere også har været inde på? Vi har simpelt hen behov for at have færre universiteter herhjemme. Det tør man næsten ikke sige – vi kan jo alle sammen huske seminariedebatten. Men faktum er, at vi burde samle nogle af forskningenhederne på meget større steder. Hvordan skal forskningen foregå på disse små af Greenpeace og Naturfredningsforeningen sponsorerede universiteter? Det kan jeg ikke rigtig få øje på.

Så én ting til: Jeg betragter dette forslag som et markeringsforslag, for hr. Lysholm Christensen tror vel ikke, at det ikke koster penge? Det gør det da. Da man vel ikke har tænkt sig

at rive nogle af de elever, der allerede er i det eksisterende miljø, ud, koster det altså nogle ekstra penge. Og der står ikke noget i forslaget om, hvor de ekstra penge – alle de millioner – skal komme fra. For der er sikkert elever, der med kyshånd vil tage imod en universitetsplads, selv om de selv skal betale ca. 20–25 pct. Og hvis de er medlemmer af en af de foreninger, der skal sponsorere, kan de måske få det billigere, hvem ved? Jeg synes, det er et meget galt princip, man er inde på.

Jeg vil gerne sige til undervisningsministeren, at det, der vel egentlig er behov for, er, at vi får nogle bestyrelser på universiteterne, at vi får lavet den styrelseslov om, som vi har talt om i så mange år. Den er gammeldags – et levn fra en tidsalder, vi aldrig taler om, nemlig 68'erne. Når vi får de bestyrelser på universiteterne, vil man få at se, at det går alt sammen.

Ole Vig Jensen (RV):

Som jeg allerede tidligere i dag under et forslags behandling har tilkendegivet, deler vi Kristeligt Folkepartis opfattelse af, at den danske frihedstradition på skole- og uddannelsesområdet er noget meget positivt. Vi er også indstillet på at udvikle, forny og tilpasse denne tradition til nutiden og til fremtiden. Derfor kan man udmærket gøre sig den overvejelse, som Kristeligt Folkeparti har gjort med dette forslag, nemlig også at udvide mulighederne, når det gælder det højeste uddannelsesniveau, universiteterne, her i landet.

Vi har dog i hvert fald to betænkeligheder over for det foreliggende forslag. Den ene knytter sig til det, ministeren også var inde på. Vi er jo i gang med forhandlinger om en ny styrelseslov, og det kunne komme på tværs af de bestræbelser, der nu er i gang for at nå til enighed på feltet. Jeg ville anse det for klogt, at dette forslag blev taget med i de videre overvejelser som en mulighed, som jeg forstår også ministeren allerede selv er optaget af. Så også på den måde kan det foreliggende forslag selvfølgelig få betydning.

Den anden betænkelighed knytter sig til § 10, hvor det anføres, at de institutioner, der oprettes efter denne lovgivning, skal kunne opnå statstilskud. Og det er jo en meget bred formulering, i hvert fald hvis man vil parallelisere med regler og bestemmelser på de frie skolers område, som det jo faktisk gøres i forslaget,

[Ole Vig Jensen]

hvor der jo er en ret til statstilskud. Derfor må vi sige, at det i forslaget er helt uafklaret, hvordan de økonomiske forhold på sådanne friuniversiteter vil blive, og hvordan de i øvrigt skal kunne fungere sammen med de øvrige uddannelsesinstitutioner, hvis man ser især på de økonomiske vilkår.

Derfor ser vi gerne, at Kristeligt Folkeparti oplyser os nærmere om, hvorledes man har forestillet sig f.eks. tilskudsprocenterne skal være, hvordan egenbetalingen skal være for studenterne, og også prøver at afklare de problemer, der rejser sig, hvis man pludselig giver den frihed til, at man faktisk på et hvilket som helst område kan oprette uddannelsespladser med formål, der er begrænsede på andre uddannelsesinstitutioner, som kan sammenlignes med friuniversiteterne.

Men selve tanken om at skabe større frihed på området deler vi, og man kunne måske sige, at dette forslag kunne bidrage til – sammen med de overvejelser, man har om en ny styrelseslov – at frigøre institutionerne på dette felt for de ret snærende bånd, som de har været udsat for igennem ganske mange år.

Lysholm Christensen (KRF):

Vi har fra Kristeligt Folkepartis side ønsket at få en principiell debat om frie fakulteter. Nu har vi brugt betegnelsen »universiteter«, men vi har i øvrigt ikke tænkt os, at det var institutioner, som skulle omfatte alle fagområder. Det kunne udmærket være enkeltfakulteter, der kan oprettes efter en sådan lov.

Jeg er tit under samtale med specielt norske venner blevet stillet det spørgsmål: Hvorfor stopper skolefriheden ved gymnasiet i skolefrihedens land, Danmark? Hvorfor går man ikke længere op i niveau, når det gælder frie institutioner? Det kender man jo til bl.a. i Norge

Jeg er glad for, at vi i dag har fået en god debat om forslaget, og jeg vil lige knytte nogle principielle overvejelser til spørgsmålet om disse frie fakulteter.

Universiteter opstod i sin tid som frie sammenslutninger af mennesker eller fællesskaber, som søgte at vinde nye kundskaber og erkendelse. De havde alle den tredobbelte opgave – vægten kan ligge lidt forskelligt – for det første at drive forskning med sigte på at erhverve ny erkendelse, for det andet at undervise og for det tredje at stille faglig ekspertise til rådighed

for samfundet. Det gælder også frie universiteter eller institutioner, som vi kender dem i USA, i England, Holland, Norge og andre lande.

Det grundlæggende princip for universiteters virke gennem historien kan samles i to punkter, som tidligere akademilektor Thoralf Tveiten gør rede for i sin bog »Akademisk frihed«, udgivet i Norge i 1982. Han siger for det første: »Det er en frihed til at forske.« Og for det andet: »En frihed til at meddele kundskaber og erkende disse til andre.« Det er for så vidt de eneste kriterier, man kan stille op, når vi taler om de frie fakulteter: frihed til at forske, frihed til at meddele kundskaber på et niveau, som svarer til de offentlige institutioners. Denne frihed må gælde for alle personer i et givet samfund.

Men så kan det jo ske, at man kommer i konflikt med hinanden som forsker eller underviser på en institution, hvor man underviser og forsker på et højere niveau, og derfor må det være rimeligt, at der er en frihed til at oprette sin egen institution og drive det på det grundlag, man finder rigtigt.

Det er vigtigt for mig at fastslå, at videnskab jo ikke er forudsætningsløs. Der er altid et udgangspunkt mere eller mindre veldefineret, når man forsker og underviser. Det er i hvert fald blåøjet og unuanceret at sige, at videnskab altid er forudsætningsløs. Det er den ikke.

Man kan altså summere op og sige, at det spørgsmål, vi her har til debat, er et spørgsmål om en grundlæggende ret til for det enkelte menneske at vælge den undervisning, man gerne vil have. Det er i øvrigt en menneskeret fra menneskerettighedskonventionen, at man har ret til selv at vælge sin uddannelse. Det er også en grundlæggende ret til at undervise, altså til at være lærer. Det er i øvrigt også udtrykt i International Konvention om Økonomiske og Sociale og Kulturelle Rettigheder.

Det fører videre til begrebet akademisk frihed, den enkeltes og forskerens ret til at være beskyttet mod et pres, som kan hindre ham i at søge sandheden og undervise i overensstemmelse med sin samvittighed.

Disse rettigheder fører naturligt til en ret til at oprette og drive institutioner, under forudsætning af at det faglige og videnskabelige niveau er i orden. Ingen kan naturligvis tvinges til at undervise eller lade sig undervise ved en

[Lysholm Christensen]

fri institution – det skal være helt frit. Men staten har et legitimt behov for at føre kontrol med det faglige niveau. Eksamensret kan ikke bevilges, uden at der er kontrol hermed.

Så er spørgsmålet, om staten er forpligtet til at yde økonomisk støtte til en sådan institution, og dermed er jeg inde i besvarelsen af nogle af de spørgsmål, der blev stillet til mig. Man kan vel ikke sige, at staten automatisk har pligt til at understøtte økonomisk – det har man heller ikke i udlandet, hvis man ser helt principielt på det. Men i den situation, hvor en fri skole aflaster staten for en undervisningsopgave, må det være rimeligt, at staten også dækker udgifterne delvis, og det er den praksis, man har fulgt i udlandet på en lang række institutioner.

Når vi i dette forslag skriver så åbent, at man kan opnå statstilskud, er det vel vidende, at der skal en tilskudslov, en bevillingslov til, hvis det skal udløse penge. Vi har ikke sagt noget om, hvor niveauet skal ligge, ligesom vi ikke har anført tilskud til bygningsudgifter. Der er rimelig åbent, som vi her har skrevet det. Vi er klar over, at det beror på en selvstændig vedtagelse at bevilge penge til sådan noget.

For os er det vigtigt at få slået fast, at det egentlig er eksamensret, det drejer sig om; har man et fagligt niveau, der svarer til en offentlig institutions, må man også kunne få det niveau anerkendt i form af en eksamensret.

Dernæst skal jeg sige lidt i anledning af de enkelte indlæg.

Først vil jeg gerne takke ministeren for den meget positive modtagelse, forslaget fik. Jeg synes, det er en vældig fin idé, at vi nu inddrager disse tanker i forhandlingerne om en ny styrelseslov. Jeg finder selv, at det er en stor imødekommelse, og kan vi samle det hele i én lov frem for at lave en ny, er det selvfølgelig helt fint. Derfor vil jeg gerne takke for ministerens tilsagn på det punkt.

Hr. Frank Jensen var inde på, at det var at drive friheden for langt. Jamen så kunne jeg godt have lyst til at spørge hr. Frank Jensen, hvem der skal sætte grænsen for, hvor langt friheden skal strækkes. Hvilket kriterium er det, hr. Frank Jensen anlægger, når han siger: Friheden går kun hertil? Det er da vist et paradoks at sige, at vi har frihed, men den går kun dertil. Jeg kunne godt tænke mig at få det defineret lidt nøjere. Hvor er den principielle begrundelse her?

Jeg er for så vidt enig med de ordførere – bl.a. fru Eva Møller – der sagde, at vi er et lille land, som ikke har ressourcer til at oprette flere institutioner på det niveau, og at forskningen ikke skal spredes. Jeg er for så vidt enig i, at forskningen ikke skal spredes for meget. Jeg tror heller ikke, det bliver mange grupper af personer, der vil benytte denne mulighed, men det er af principiel vigtighed for mig, at denne mulighed er til stede for dem, der gerne vil benytte sig af den. Derfor tror jeg også, at Danmark kan rumme sådanne frie institutioner, lige så vel som Norge kan det.

Jeg vil endvidere gerne sige til fru Eva Møller, at det naturligvis er en klar forudsætning for os, at eksaminer og fagligt niveau er i orden. Der skal være meritoverførsel, og det kan man naturligvis kun kræve, hvis niveauet er det samme.

Fru Hanne Severinsen var ligeledes positiv over for forslaget – det vil jeg også gerne takke for – og henviste også til forhandlingerne om en ny styrelseslov, hvilket vi finder er udmærket.

Jeg har vist svaret hr. Rahbæk Møller på spørgsmålet om pengene. Om vi vil ophæve adgangsbegrænsningen? Nej, det vil vi jo ikke, for vi har ikke her anvist nogen stor bevilling, hvorefter man frit kan oprette institutioner. Som jeg sagde tidligere, skal der præsteres noget fra initiativgruppernes side. Vi har ikke lagt økonomien fast. Det må klares i en særlig bevillingslov.

Tak også til hr. Køpke Christensen for den positive tilslutning.

Der var også positiv tilslutning fra fru Bente Juncker og hr. Ole Vig Jensen. Hr. Ole Vig Jensen havde et par betæneligheder, som også gik på det med pengene, og det håber jeg at jeg har svaret på.

Egenbetaling kan jeg da lige nævne. Der vil selvfølgelig være tale om en vis egenbetaling på en sådan institution, men vi har ikke lagt os fast på noget niveau.

Sammenfattende skal jeg sige tak for en positiv tilslutning til principperne, og jeg håber, at det kan føre til, at vi får sagen indarbejdet i en ny styrelseslov for universiteterne.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

Jeg vil gerne besvare hr. Lysholm Christen-

[Frank Jensen]

sens spørgsmål om, om jeg mener, at oprettelse af private universiteter er at gå for langt i forhold til det frihedsideal, som vi jo er enige om skal eksistere for vores folkeskole. Vi har jo en klart defineret målsætning, et lovsæt, for indhold og formål i folkeskolen, og så skal der være plads til dem, der vil noget andet. Der skal være en dryphane for dem, der vil ud af det system, som det offentlige stiller til rådighed, så de kan etablere noget andet.

Som hr. Lysholm Christensen definerer den akademiske frihed, så har vi netop den, når det drejer sig om de høgere læreanstalter. Der er en akademisk frihed, som kan ligestilles med det frihedsideal, som hr. Lysholm Christensen og jeg er enige om i forhold til de frie grundskoler. Men når man siger, at opfyldelse af frihedsidealet i forhold til de høgere læreanstalter nødvendigvis også må føre til oprettelse af private universiteter, er det at føre princippet for langt, for det frihedsideal er gældende, hvis hr. Lysholm Christensen vil stå vagt sammen med os andre om den forskningsfrihed og undervisningsfrihed, som er gældende på høgere læreanstalter.

Det er altså simpelt hen slutningen om, at det nødvendigvis også bør føre til oprettelse af private universiteter, som jeg mener er at føre princippet for langt.

Hr. Lysholm Christensen var også inde på, om dette nødvendigvis skal suppleres af en økonomisk støttelov for private universiteter. Ja, det ser vi jo som en klar følgevirkning, hvis vi vedtager loven om frie universiteter. Det mener jeg også at hr. Lysholm Christensen selv gav udtryk for i sin sidste replik, hvor han sagde, at der må være en vis egenbetaling, for hvis der kun er en vis egenbetaling, hvor skulle resten så komme fra?

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Ja, forslaget blev noget klarere efter hr. Lysholm Christensens indlæg. Jeg forstår, at der ikke er tale om, at alle, der kan leve op til nogle kvalitetskrav, uden videre kan åbne universiteter.

Når hr. Lysholm Christensen siger, at det er vigtigt, at alle kan blive undervist efter den ideologi, der passer dem, så er det et godt ideal. Det er jo det, vi har i folkeskolen, dér kan man faktisk oprette skoler. Men det er ikke det, hr.

Lysholm Christensen foreslår her, for også hr. Lysholm Christensen viger tilbage for de økonomiske og andre praktiske konsekvenser af at gøre det på universitetsområdet. Det er jo ikke frihed i den forstand, som hr. Lysholm Christensen lægger i det; frihed er udelelig. Vi har altså valget mellem enten at give fuldkommen los, som vi har gjort det på skoleområdet, eller at prøve at skabe mangfoldighed og frihed inden for det eksisterende system.

Jeg vil godt slutte af med at stille hr. Lysholm Christensen et helt konkret spørgsmål. Hr. Lysholm Christensen og Kristeligt Folkeparti har mig bekendt aldrig nogen sinde foreslået, at Sydjysk Universitetscenter skulle godkendes. Når jeg bringer det frem her, er det ikke, fordi vi har nogen særlig forkærlighed, men netop fordi dér er basis skabt. Der er nogle lokale kræfter, der har etableret forskningsinstitutter. Der er en forskning at bygge på. Der er lige netop den situation, som hr. Lysholm Christensen beskriver i sit forslag. Ønsker hr. Lysholm Christensen, at dette universitetscenter skal kunne få statsmidler til at tage studenter, eller ønsker Kristeligt Folkeparti det ikke? Det spørgsmål synes jeg er meget centralt i denne sag.

(Kort bemærkning).

Lysholm Christensen (KRF):

Først til hr. Frank Jensen omkring forskningsfriheden, den akademiske frihed: Det er sikkert ikke hr. Frank Jensen ubekendt, at vi i Danmark og i visse andre lande fra slutningen af 1960'erne og op gennem 1970'erne gennemlevede en periode, som var lidt vel ensopret, når det gælder den grundlæggende ideologi på vore universiteter. Der var en periode, hvor det kunne være vanskeligt at få ansættelse, hvis man ikke stod det rigtige sted. I en sådan situation kan det være nyttigt, at vi har en alternativ mulighed for at udøve virksomhed som forsker eller underviser ud fra den grundtese, at forskning ikke er forudsætningsløs.

Det kan meget vel tænkes inden for en række områder, at man kommer i konflikt med et bestående akademisk miljø og har vanskeligt ved at forske og undervise ud fra de forudsætninger, som man selv finder rigtige. Derfor mener jeg, der bør være udstrakt frihed, som rækker længere end den, der er inden for institutionens egne grænser.

[Lysholm Christensen]

Til hr. Rahbæk Møller vil jeg sige, at vi ikke mener, at vi skal give fuldstændig los på den måde, at der skal udløses de samme statsmidler pr. hoved som på de bestående institutioner. Man må præstere noget selv, det må være prisen for den frihed, man gerne vil have. Derfor tror jeg ikke, der vil komme ret mange frie fakulteter.

Om vi vil give statstilskud til Sydjysk Universitetscenter, har jeg ikke svar på på stående fod. Det har vi ikke drøftet lige for nylig i vores gruppe, så dér må jeg blive svar skyldig.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Jamen så forstår jeg ganske enkelt ikke forslaget. Det er ikke sådan, at nu skal man bare kunne gå hen og oprette et kristeligt universitet, et muhamedansk universitet, et ateistisk universitet, eller hvad det nu kan være, og så få statsmidler. Det er ikke hr. Lysholm Christensens forslag, for han bøjer sig for, at det er for dyrt. For det første skal der være en egenbetaling, der vil begrænse det, og for det andet skal der ske en godkendelse fra ministerens side, som går ud over bare at godkende det akademiske niveau.

Men lige netop på Sydjysk Universitetscenter har man faktisk ofret noget. Det er det, der er længst fremme, og hvis ikke hr. Lysholm Christensen kun har noget ganske specielt, som står ham nær, i tankerne, burde svaret være klart. Hvis det bare er et forsøg på at give dem, der selv vil ofre noget, en mulighed for at lave et universitet, så er Sydjysk Universitetscenter tilfældigvis den mest oplagte kandidat, vi har her i landet, og når hr. Lysholm Christensen ikke kan svare klart på det spørgsmål, så synes jeg, hans forslag virker – ja, undskyld – en smule hyklerisk.

(Kort bemærkning).

Lysholm Christensen (KRF):

Når jeg viger tilbage for at svare konkret om Sydjysk Universitetscenter, er det ganske enkelt, fordi jeg ikke har læst på lektien på lige det punkt forud for debatten i dag. Er det således, at Sydjysk Universitetscenter opfylder de betingelser, som man med rimelighed kan stille til forsknings- og undervisningsniveau, så mener jeg ikke, at der principielt er noget til

hinder for, at man kan give tilskud til Sydjysk Universitetscenter. Det kommer an på en prøve hos undervisningsministeren. Der må være en instans, som prøver det, og det er ganske enkelt min uvidenhed omkring lige den lokalitet, der gør, at jeg har været lidt undvigende; men opfylder de betingelserne, så principielt ja.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

Nu synes jeg ærlig talt, at mummiespillet må høre op. Hr. Lysholm Christensen ville have været en vædersmand, hvis hr. Lysholm Christensen var gået på talerstolen og havde sagt, at dette forslag drejer sig om at ligestille universiteter med de frie skoler i forhold til tilskud fra det offentlige, for det er jo det, det drejer sig om. Ifølge hr. Lysholm Christensens tidligere indlæg her under debatten har det været grundlæggende, at der selvfølgelig ville være den lighed, at det offentlige betalte til de private institutioner.

Så sig det dog, som det er, at det her drejer sig om Menighedsfakultetet i Århus; det er det, som man ønsker at det offentlige skal betale for. Så kan vi blive fri for, at vi andre skal beklilles for, at vi ikke har frihedsidealer. Det er det, det drejer sig om: cool cash, og derfor skal man i hvert fald ikke beklikke os andre på frihedsidealerne, når man ikke selv vil sige, hvad det drejer sig om.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Det skal være den sidste korte bemærkning. Selvfølgelig må man bøje sig for ordførerens uvidenhed; jeg må så erklære, at uvidenheden er stor, når hr. Lysholm Christensen ikke ved, at der ikke undervises på Sydjysk Universitetscenter, der forskes kun. Man har aldrig fået godkendelse til at give kandidatgrader, og derfor er det umuligt at vurdere dette.

Det kunne man heller ikke, dengang man startede RUC og Odense Universitetscenter. Man var nødt til at oprette dem og ansætte nogle folk efter en videnskabelig prøve og så i øvrigt tjekke undervisningen, som man nu gør, ved hjælp af censorer og på anden vis. Men man kan altså ikke vurdere en undervisning, der ikke eksisterer, sådan er det jo.

(Kort bemærkning).

Lysholm Christensen (KRF):

Til hr. Frank Jensen må jeg sige, at jeg i hvert fald ikke bevidst har anklaget nogen for ikke have frihedsidealerne i orden. Jeg ved ikke, hvor hr. Frank Jensen har det fra. Jeg har tværtimod noteret mig med glæde, at vi har fået denne gode og åbne frihedsdebat, og jeg har ikke hørt nogen, der har anfægtet den.

Når det gælder pengene, så mener jeg egentlig, at jeg har sagt det, som hr. Frank Jensen efterlyser: at det er rimeligt, at staten yder et vist tilskud med den procentsats, som Folkeetinget kan blive enig om. Når vi ikke har beskrevet det nøjere, er det, fordi vi mener, at en tilskudslov er én ting, og den principielle lov er noget andet. Vi har ønsket at skille de ting ad, og derfor har vi blot antydnet økonomien i forslaget, som det er fremsat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 42:

Forslag til folketingsbeslutning om opfølgning af udviklingsprogrammet for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter.

Af Ole Vig Jensen (RV) m.fl.
(Fremsat 20/12 91).

Sammen med denne sag foretoges den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 47:

Forslag til folketingsbeslutning om et program for videreudvikling og internationalisering af folkeskolen.

Af Hanne Thanning Jacobsen (SF) m.fl.
(Fremsat 15/1 92).

Forslagene sattes til forhandling.

Forhandling

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Vi havde før jul en forespørgselsdebat, som mundede ud i, at der i begyndelsen af februar skal være en konference om folkeskolens prøver. Ved den lejlighed tog vi hul på skoledebatten. I dag står vi så med to forslag, og om en måneds tid vil regeringen spille ud med sit lovforslag. Skoledebatten er gået i gang, og den vil vare hele foråret og sommeren med, tror jeg.

Det er regeringens håb, at vi kan træffe beslutning om fremtidens skole så betids, at vi i sommeren 1993, i hvert fald når det gælder nogle af de hastende sager, f.eks. sprogundervisningen, kan fortælle børnene, lærerne og forældrene, hvad der er fremtidens model. Det bør man vide, før man vælger sprog med virkning fra efteråret 1993. Om vi så bliver færdige med vore drøftelser her i den tidlige sommer eller til efteråret, spiller ikke så stor rolle.

Regeringen ønsker en bred offentlig debat og ser gerne, at den strækker sig hen over sommeren og efteråret. Til gengæld er det vigtigt at få denne debat i gang, og jeg synes, det er glædeligt, at det er lykkedes. Det er vi mange der har bidraget til, og det bidrager nu også Det Radikale Venstre og SF til.

Jeg er meget langt enig i de 7 punkter, Det Radikale Venstre nævner, og jeg er forbløffende enig i meget af det, der står i SF's forslag. Hvis det fortsætter på den måde, bliver det jo den rene idyl, og så vil vi sandsynligvis kunne skabe endnu et bredt forlig omkring en vigtig uddannelsespolitisk sag. Det er naturligvis mit store ønske, at det kan lade sig gøre, for bredde er vigtig i disse sager, der involverer så mange mennesker.

Jeg vil kort gennemgå Det Radikale Venstres 7 punkter og føje et par kommentarer til. Jeg synes, det er en god idé at skabe lovhjemmel til, at kulturcenterforsøgene kan fortsætte